ผลของโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบต่อพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล

The effects of the design thinking promoting spirituality in learning and work program on caring behaviors of nursing students

วิวัฒน์ เหล่าชัย อังศินันท์ อินทรกำแหง และพลเทพ พูนพล
Wiwat Laochai, Ungsinun Intarakamhang and Polthep Poonpol
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบต่อจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน ใช้การสุ่มจำแนกกลุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบ ส่วนกลุ่มควบคุมมีการเรียนการสอนตามปกติ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรซึ่งมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.92 และ 0.95 ตามลำดับ มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค เท่ากับ 0.82 และ 0.89 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุแบบวัดซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลองและระยะติดตาม 6 สัปดาห์ นักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบมีคะแนนเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าระยะก่อนทดลอง ($p < .05$)

คำสำคัญ: จิตวิญญาณในการเรียน, จิตวิญญาณในการทำงาน, นักศึกษาพยาบาล, การคิดเชิงออกแบบ, พฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Corresponding author E-mail: ungsinun@gmail.com

วันที่รับบทความ: 8 กรกฎาคม 2566 วันแก้ไขบทความ: 6 กันยายน 2566 วันตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2566

Abstract

This quasi-experimental research aimed to study the effects of design thinking promoting spirituality in learning and work program on spirituality in learning and work and caring behaviors of nursing students. The sample consisted of 60 nursing students enrolled in adult and geriatric nursing practice course. They were randomly assigned into the experimental and the control groups, with 30 students per each. The experimental group received the design thinking promoting spirituality in learning and work program while the control group received usual classes. Data were collected using the spirituality in learning and work assessment questionnaire and caring behavior assessment, which had content validity index of 0.92 and 0.95 and Cronbach's alpha coefficient of 0.82 and 0.89 respectively. Descriptive statistics and repeated measures MANOVA were used to analyze the data. The findings showed that nursing students receiving the program had mean scores of spirituality in learning and work, and caring behaviors, that were greater than those of the control group and higher than those of the pre-experimental period. ($p < .05$).

Keywords: Spirituality in Learning, Spirituality in Work, Nursing Student, Design Thinking, Caring Behavior

ความสำคัญของปัญหา

ระบบสุขภาพทั่วโลกกำลังเผชิญปัญหากับการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ด้วยสภาพสังคมด้านสุขภาพที่เปลี่ยนแปลง เกิดโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดความต้องการของบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพมากยิ่งขึ้น จากรายงานขององค์การอนามัยโลก พบว่าจำนวนพยาบาลทั่วโลก เท่ากับ 27.9 ล้านคน และยังขาดแคลนพยาบาลอีก 5.9 ล้านคน การศึกษาของฐานิตา ลอยวิรัตน์ และคณะ (2558) พบว่านักศึกษาพยาบาลมีอัตราการลาออกกลางคัน ร้อยละ 6.17 ซึ่งสาเหตุเกิดจากความเครียดและไม่สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ (ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ, 2564) หากนักศึกษาพยาบาลมีความรักความผูกพันในวิชาชีพพยาบาลไม่มากพอจะทำให้นักศึกษาพยาบาลลาออกกลางคัน การมีจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน เป็นสิ่งที่สำคัญขณะที่มีฝึกปฏิบัติการพยาบาล เพราะจะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลสามารถปรับตัวได้ดี รวมถึงเพิ่มความรักในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยด้วย

จิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของพยาบาลในการมีส่วนร่วมในการทำงานและเพิ่มความใส่ใจในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น (Mohamed et al., 2021) สอดคล้องกับการศึกษาของ Wei และคณะ (2020) ซึ่งพบว่าจิตวิญญาณในการทำงานมีความสัมพันธ์ต่อผลการปฏิบัติงานและพฤติกรรมการเอาใจใส่ผู้ป่วยของพยาบาลเป็นอย่างมาก โดยครอบคลุมถึงความตั้งใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงานและจรรยาบรรณวิชาชีพ จากการศึกษาของ รัตติกรณ์ จงวิศาล และนำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล (2560) ยังพบอีกว่า

จิตวิญญาณในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานและเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลรวมสูงที่สุดต่อความยึดมั่นผูกพันซึ่งสอดคล้องกับการทุ่มเทที่จะกระทำพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล

การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการสร้างและออกแบบความคิดที่เป็นปัญหาซับซ้อน ทำให้เกิดการสร้างและทดลองต้นแบบกับผู้ใช้ (Plattner et al., 2009) โดยช่วยให้เกิดกลไกการพัฒนาและเป็นวิธีการทำงานที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง เน้นการลงมือปฏิบัติและความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้าใจ สามารถพัฒนากรอบความคิดที่ช่วยให้สามารถเผชิญปัญหาได้ดี ตอบสนองต่อความต้องการ และแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด (นุชจรี กิจวรรณ, 2561) นอกจากนี้ Lorusso และคณะ (2021) ได้แนะนำให้นำการคิดเชิงออกแบบมาบูรณาการในการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล เพื่อเพิ่มการแก้ไขปัญหาสุขภาพ จากการศึกษาการคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ พบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น และมีความเห็นอกเห็นใจคนอื่นมากขึ้น (Kang et al., 2019) การจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบที่ตรงกับสภาพของผู้ใช้บัณฑิตและนักศึกษาพยาบาล จากกระบวนการคิดเชิงออกแบบในครั้งนี้ จะเป็นการสร้างและออกแบบสถานการณ์จำลองเสมือนจริง (scenario) ที่จะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลมีจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยอย่างเอื้ออาทร สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้กับนักศึกษาพยาบาลมีจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยอย่างเอื้ออาทร ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องนี้เพื่อที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลองและระยะติดตาม 6 สัปดาห์

2. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง และระยะติดตาม 6 สัปดาห์

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรสูงกว่ากลุ่มควบคุม หลังการทดลองและระยะติดตาม 6 สัปดาห์

2. กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการเปลี่ยนแปลงของจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานและพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรในหลังการทดลองและระยะติดตาม 6 สัปดาห์แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวคิดจิตวิญญาณในการทำงานของ Ashmos และ Duchon (2000) ประกอบด้วย 1) ชีวิตด้านใน 2) งานที่มีความหมายชัดเจน และ 3) สำนึกแห่งการรับรู้การเป็นส่วนหนึ่งร่วมกันในวิชาชีพ และ**ทฤษฎีการดูแลอย่างเอื้ออาทร**ของ Swanson (1999) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักผู้ป่วยในฐานะบุคคลคนหนึ่ง 2) การเฝ้าดูแลผู้ป่วยอยู่เสมอ 3) การช่วยเหลือทำกิจกรรมต่าง ๆ 4) การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีความสามารถ และ5) การดำรงไว้ซึ่งความเชื่อและศรัทธาของผู้ป่วยโดยใช้กระบวน**การคิดเชิงออกแบบ**ของ Plattner และคณะ (2009) มาเป็นกรอบในการสร้างโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบ นำไปสู่การออกแบบสถานการณ์จำลองเสมือนจริงโดยมีจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยอย่างเอื้ออาทรเป็นตัวแปรผลลัพธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ชนิดสองกลุ่ม วัด 3 ครั้ง ได้แก่ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และในระยะติดตาม 6 สัปดาห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร นักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 824 คน

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน เลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกกิจกรรม แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายจากลำดับรหัสนักศึกษา

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้โปรแกรม G*Power กำหนดขนาดอิทธิพล เท่ากับ .046 ซึ่งได้จากงานวิจัยในอดีตโดย Jin และ Lee (2020) กำหนดระดับนัยสำคัญ .05 และ Power .80 ได้ขนาดตัวอย่าง 49 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 20 เพื่อป้องกันการสูญหายระหว่างเข้าร่วมโปรแกรม

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. **โปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบ** พัฒนาโดยผู้วิจัยโดยใช้แนวคิดการคิดเชิงออกแบบของ Plattner และคณะ (2009) ประกอบด้วย 1) การสร้างความรักและศรัทธาในวิชาชีพพยาบาล 2) การสร้างคุณค่าและเป้าหมาย 3) การมีสติและสมาธิ 4) การฝึกให้เข้าใจผู้ป่วย 5) การฝึกดูแลอย่างเอื้ออาทร 6) การฝึกการทำงานเป็นทีม 7) การเข้าใจถึงกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 8) การเข้าใจมุมมองการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลอย่างลึกซึ้ง 9) การค้นหาจิตวิญญาณการเรียนและการทำงานของนักศึกษาพยาบาล 10) การสร้างสรรค์จิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน 11) ต้นแบบจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และ 12) มีจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน

2. **แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล** จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระยะเวลาที่คาดว่าจะประกอบวิชาชีพพยาบาลภายหลังสำเร็จศึกษา ปัจจัยส่งเสริมให้มีจิตวิญญาณในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย และเหตุผลที่เลือกศึกษาต่อในคณะพยาบาลศาสตร์

3. **แบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน** พัฒนาโดย Pattanawit (2021) ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาพยาบาล จำนวนข้อคำถาม 21 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่มีความหมาย จำนวน 6 ข้อ ด้านจิตสำนึกร่วมชุมชน จำนวน 7 ข้อ และด้านคุณค่าที่สอดคล้องกันกับองค์กร จำนวน 8 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ไม่จริงเลย ถึงจริงที่สุด กำหนดคะแนน 1-6 ตามลำดับ

4. **แบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร** พัฒนาโดยภัทราวดี บุตรคุณ และคณะ (2562) ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาพยาบาล จำนวน 31 ข้อ วัดการรับรู้พฤติกรรมใน 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักผู้ป่วยในฐานะบุคคล จำนวน 6 ข้อ การเฝ้าดูผู้ป่วยอยู่เสมอ จำนวน 6 ข้อ การช่วยเหลือทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ จำนวน 7 ข้อ การสนับสนุนให้ผู้ป่วยมีความรู้ความสามารถ จำนวน 6 ข้อ และการดำรงไว้ซึ่งความเชื่อและความศรัทธา จำนวน 6 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ ไม่เคย ถึง ประจำ กำหนดคะแนน 1-6 ตามลำดับ

คุณภาพของเครื่องมือวิจัย หาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ในด้านพฤติกรรมศาสตร์ 1 คน ด้านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 1 คน ด้านจิตวิญญาณ 2 คน และการดูแลแบบเอื้ออาทร 1 คน ได้ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Index of item-objective congruence [IOC]) ของแบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร เท่ากับ 0.92 และ 0.95 ตามลำดับ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 50 คน หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาคได้เท่ากับ 0.82 และ 0.89 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2566 เอกสารหมายเลข SWUEC/E/G-022/2566 ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน การรักษาความลับของข้อมูล และให้สิทธิ์สามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาแก่กลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนเมษายน-เดือนมิถุนายน 2566 กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการเรียนการสอนปกติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกสถานที่ฝึกปฏิบัติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพื่อป้องกันการปนเปื้อนของกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการดังนี้

กลุ่มทดลอง วันที่ 1 ครั้งที่ 1 (กิจกรรมชุดที่ 1) ตอบแบบสอบถามส่วนบุคคล แบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรก่อนการทดลองแล้วจึงเริ่มกิจกรรมเตรียมความพร้อม จำนวน 7 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) พยาบาลผู้ได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่น เล่าประสบการณ์การทำงานและความภาคภูมิใจในวิชาชีพพยาบาล 2) ให้เล่าความภาคภูมิใจและเขียนเป้าหมายในการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยผ่านใบงาน และ 3) ฝึกนั่งสมาธิจากวิทยากร

วันที่ 2 ครั้งที่ 2 (กิจกรรมชุดที่ 2) จำนวน 8 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเคารพความเชื่อ ศรัทธา และสิทธิผู้ป่วยผ่านใบงาน 2) ฝึกการดูแลอย่างเอื้ออาทร ผ่านบทบาทสมมติ และ 3) เข้าพบทีมพยาบาลล่วงหน้าก่อนฝึกปฏิบัติ

วันที่ 3 ครั้งที่ 3 (กิจกรรมชุดที่ 3) จำนวน 9 ชั่วโมง 30 นาที ประกอบด้วย 1) ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 2) ให้รุ่นพี่นักศึกษาพยาบาลเล่าถึงประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย 3) ให้เขียนข้อความสิ่งที่ไม่ชอบในการเรียนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย 4) ระบุและเรียงลำดับประเด็น พร้อมระดมความคิดจากประเด็นที่เลือก โดยใช้คำถาม “ เราจะ…ได้อย่างไร ” 5) ให้ระดมความคิดเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาจากหัวข้อที่เลือก และนำมาสร้างสถานการณ์จำลองเสมือนจริง และ 6) พัฒนาสถานการณ์จำลองเสมือนจริงและฝึกใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย

สัปดาห์ที่ 6 ครั้งที่ 4 ตอบแบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร หลังทดลองทันที

สัปดาห์ที่ 12 ครั้งที่ 5 ตอบแบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร

กลุ่มควบคุม ในวันที่ 1 ครั้งที่ 1 ตอบแบบสอบถามส่วนบุคคล แบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาล สัปดาห์ที่ 6 ครั้งที่ 2 และสัปดาห์ที่ 12 ครั้งที่ 3 ตอบแบบวัดจิตวิญญาณในการเรียนและทำงาน และแบบวัดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรหลังฝึกปฏิบัติงานทันที

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Repeated measures MANOVA ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติที่ใช้ด้วย Box’ M test และ Levene’s test พบว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น

ผลการวิจัย

1. **ข้อมูลส่วนบุคคล** นักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 96.70 และ 95.00 ตามลำดับ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีอายุ 20 ปี ร้อยละ 86.70 และ76.70 ตามลำดับ กลุ่มทดลองคาดว่าจะประกอบอาชีพพยาบาล มากกว่า 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 40.00 กลุ่มควบคุมคาดว่าจะประกอบอาชีพพยาบาล

11-20 ปี ร้อยละ 40.00 นอกจากนี้ ทั้งสองกลุ่ม ระบุว่าอาจารย์ผู้นิเทศ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีจิตวิญญาณในการฝึกปฏิบัติงาน ร้อยละ 20.00 และ 23.08 ตามลำดับ และ เลือกเรียนคณะพยาบาลศาสตร์ด้วยเหตุผลว่า มีความมั่นคงในชีวิต ร้อยละ 34.12 และ 37.14 ตามลำดับ

2. **ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง และระยะติดตาม 6 สัปดาห์**

คะแนนเฉลี่ย**จิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน** และ**พฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร** ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน (F = 130.854 และ 179.594 ตามลำดับ) คะแนนเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร มีความแตกต่างกัน ในระยะเวลาที่ต่างกัน(F = 461.813 และ 870.861 ตามลำดับ) และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และระยะเวลาที่ต่างกัน ค่าเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร มีความแตกต่างกัน (F = 301.326 และ 520.230 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 1 และ 2)

ตาราง 1 คะแนนเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และติดตาม 6 สัปดาห์ (n = 60)

ตัวแปร / ระยะ	กลุ่มทดลอง (n = 30)		กลุ่มควบคุม (n = 30)	
	M	SD	M	SD
จิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน (21-126 คะแนน)				
ก่อนทดลอง	78.27	5.91	80.90	5.78
หลังทดลอง	88.93	3.99	81.93	5.04
ติดตาม 6 สัปดาห์	117.70	3.62	84.80	6.98
พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยอย่างเอื้ออาทร (31-186 คะแนน)				
ก่อนทดลอง	115.57	6.51	117.63	6.47
หลังทดลอง	124.63	4.99	120.37	5.12
ติดตาม 6 สัปดาห์	176.20	6.29	126.00	8.47

ตาราง 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานและพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และติดตาม 6 สัปดาห์โดยใช้ Repeated measures MANOVA (n = 60)

ตัวแปร	SOV	df	SS	MS	F
จิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน					
	ระหว่างกลุ่ม				
	กลุ่ม	1	6944.022	6944.022	**130.854*** **
	ความคลาดเคลื่อน	58	3077.889	53.067	
	ภายในกลุ่ม				
	เวลา	1.899	15076.678	7937.786	**461.813*** **
	กลุ่ม*ระยะเวลา	1.899	10131.144	5333.990	**301.326*** **
	ความคลาดเคลื่อน	110.163	1893.511	17.188	
พฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร					
	ระหว่างกลุ่ม				
	กลุ่ม	1	13728.800	13728.800	**179.594*** **
	ความคลาดเคลื่อน	58	4433.733	76.444	
	ภายในกลุ่ม				
	เวลา	1.256	40860.400	32532.285	**870.861*** **
	กลุ่ม*ระยะเวลา	1.293	24408.933	18880.396	**520.230*** **
	ความคลาดเคลื่อน	72.848	2721.333	37.356	

***p < .001

ผลการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของคะแนนเฉลี่ยจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานและพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และติดตาม 6 สัปดาห์โดยวิธี Bonferroni พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผลการวิจัย

กิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานด้วยการคิดเชิงออกแบบทำให้เห็นผลลัพธ์ที่ควรจะทำต่อไปอย่างต่อเนื่องในอนาคต ผู้วิจัยได้พัฒนาความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมของนักศึกษาพยาบาล ทำให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานและมีพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรสูงกว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มควบคุม จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร จิรวัฒน์กุล และคณะ (2555) พบว่าการปฏิบัติการพยาบาลที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้ป่วยจะหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของพยาบาลให้เข้มแข็ง สามารถคงอยู่ในวิชาชีพพยาบาลได้ ต้องมีการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาพยาบาลก่อนสำเร็จการศึกษาในหลักสูตรทั้งด้านความรู้ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (ชุติมา เพิงใหญ่ และคณะ, 2562)

นอกจากนี้ Lorusso และคณะ (2021) ยังได้แนะนำให้นำการคิดเชิงออกแบบมาบูรณาการในการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเพื่อเพิ่มการแก้ไขปัญหาและการสร้างสรรค์นวัตกรรม และจากการศึกษาการใช้การคิดเชิงออกแบบในการเรียนการสอน พบว่าผู้เรียนมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีขึ้น ช่วยพัฒนากรอบความคิดของผู้เรียนได้ดีขึ้น และมีการศึกษาในนักศึกษาพยาบาลโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ พบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น และมีความเห็นอกเห็นใจคนอื่นมากขึ้น (Kang et al., 2019) ซึ่งก็พบในการศึกษาวิจัยนี้เช่นกัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีผลลัพธ์จากโปรแกรมฯ เป็นสถานการณ์จำลองเสมือนจริง จำนวน 5 สถานการณ์ ที่นำมาช่วยส่งเสริมจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงาน และพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร โดยนำสถานการณ์จำลองเสมือนจริงมาใช้กับกลุ่มทดลองและสะท้อนคิดต่อสถานการณ์ในเชิงบวกซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง ทำให้พัฒนาการเรียนรู้ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) ทักษะการปฏิบัติ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) การตัดสินใจทางการพยาบาล และ5) เพิ่มความมั่นใจในตนเอง (Jung et al., 2023) และจากการศึกษาของ Tamilselvan และคณะ (2023) ยังพบว่าการใช้สถานการณ์จำลองช่วยให้นักศึกษาพยาบาลได้รับ 1) ความรู้และทักษะผ่านสถานการณ์จำลอง 2) ประสบการณ์เชิงบวกของการใช้สถานการณ์จำลอง 3) ความท้าทาย และ 4) ได้พบความคล้ายคลึงกันระหว่างสถานการณ์จำลองและสถานบริการพยาบาลจริง

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า จิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานและพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการได้รับโปรแกรมฯ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฯ เหมาะสมในการนำไปใช้พัฒนาจิตวิญญาณในการเรียนและการทำงานและพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล Iqbal และคณะ (2020) พบว่าจิตวิญญาณในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของพยาบาล ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานและเพิ่มความใส่ใจในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Wei และคณะ (2020) ซึ่งพบว่าจิตวิญญาณในการทำงานมีความสัมพันธ์ต่อผลการปฏิบัติงานและพฤติกรรมการเอาใจใส่ผู้ป่วยของพยาบาลอย่างมากที่ครอบคลุมถึงความตั้งใจในการทำงาน สมรรถนะของพยาบาล และความพึงพอใจในการทำงาน และจากการศึกษาของ Mariani และคณะ (2020) ก็ยังพบว่าการส่งเสริมจิตวิญญาณในการทำงานของบุคลากรในหน่วยงานช่วยให้พนักงานมีความรัก ความผูกพันในองค์กรมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาในระยะยาวที่ครอบคลุมในทุกรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลที่มีความแตกต่างกันของบริบทของการฝึกปฏิบัติ เช่น 6 เดือน หรือ 1 ปี

2. สถานบริการพยาบาลควรศึกษาผลของการใช้การคิดเชิงออบแบบในบริบทของตนเอง เพื่อให้เกิดการผลิตนวัตกรรมด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ

เอกสารอ้างอิง

ชุติมา เพิงใหญ่, ตวงพร ชุมประเสริฐ, และศรีวัฒนา เพ็ชรรัตน์. (2562). การให้คุณค่าเชิงวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลกับการก้าวสู่วิชาชีพ. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 6*(3), 221-228.

ฐานิตา ลอยวิรัตน์, กุศล แก้วหนู, และเกศริน คงจันทร์. (2558). *การศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพ้นสภาพการเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธนพล บรรดาศักดิ์, นฤมล จันทรเกษม, อลิษา ทรัพย์สังข์, และวรรณา ชัยชนะรุ่งเรือง. (2564). การป้องกันภาวะซึมเศร้าในนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 13*(1), 62-70.

นุชจรี กิจวรรณ. (2561). กระบวนการคิดเชิงออกแบบ : มุมมองใหม่ของระบบสุขภาพไทย. *วารสารสภาการพยาบาล, 33*(1), 5-14.

ภัทราวดี บุตรคุณ, ทิพา ต่อสกุลแก้ว, และวีนัส ลีฬหกุล. (2562). ผลของโปรแกรมการดูแลเอื้ออาทรต่อความวิตกกังวลและการรับรู้พฤติกรรมการดูแลเอื้ออาทรจากพยาบาลในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดกระดูกสันหลังระดับเอว. *วารสารโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์, 15*(2), 1-13.

รัตติกรณ์ จงวิศาล และ นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล. (2560). บทบาทของจิตวิญญาณในการทำงานในการส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 23*(2), 167-186.

ศิริพร จิรวัฒน์กุล, ประณีต ส่งวัฒนา, สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, วารุณี ฟองแก้ว, วรรณี เดียวอิศเรศ, ศิริอร สินธุ และนันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ. (2555). ความสุขกับความคิดคงอยู่ในวิชาชีพของพยาบาลไทย. *วารสารสภาการพยาบาล, 27*(4), 26-42.

Ashmos, D. P., & Duchon, D. (2000). Spirituality at work: A conceptualization and measure. *Journal of Management Inquiry, 9*(2), 134-145.

Iqbal, M., Adawiyah, W. R., Suroso, A., & Wihuda, F. (2020). Exploring the impact of workplace spirituality on nurse work engagement: An empirical study on Indonesian government hospitals. *International. Journal of Ethics and Systems, 36*(3), 351-369.

Jin, J., & Lee, E. (2020). Effect of workplace spirituality on quality of work life of nurse cancer survivors in South Korea. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing, 7*(4), 346-354.

Jung, S. J., Song, J. E., Bae, S. H., Lee, Y., Gwon, S. H., & Park, J. H. (2023). Simulation-based training program on patient safety management: A quasi-experimental study among new intensive care unit nurses. *Nurse Education Today, 126,* Article 105823. https://doi.org/10.1016/j.nedt.2023.105823

Kang, M. J., Chung, K. H., & Cho, J. A. (2019). A design and effect of design thinking-based team project learning in nursing clinical practice. *The Journal of the Korea Contents Association, 19*(3), 336-348.

Lorusso, L., Lee, J. H., & Worden, E. A. (2021). Design thinking for healthcare: Transliterating the creative problem-solving method into architectural practice. *Health Environments Research & Design Journal, 14*(2), 16-29.

Mariani, K., Asmony, T., & Nurmayanti, S. (2020). The effects of workplace spirituality on employee engagement and organizational citizenship behavior. *International Journal of Innovative Science, Engineering and Technology, 7*(8), 220-233.

Mohamed, T. R., Sharaf, S. E. S., & Sleem, W. F. (2021). Engagement, spirituality, and thriving at work among nurses. *Port Said Scientific Journal of Nursing, 8*(3), 195-218.

Pattanawit, P. (2021). *The effects of workplace spirituality and spiritual intelligence on person organization fit, person-job fit and the subsequent effects on real estate agents' work behaviors and performance* [Unpublished doctoral dissertation]. International College, National Institute of Development Administration.

Plattner, H., Meinel, C., & Weinberg, U. (2009). *Design-thinking*. Springer.

Swanson, K. M. (1999). What is known about caring in nursing science: A literary meta-analysis. In A. S. Hinshaw, S. Feetham, & J. Shaver. (Eds.). *Handbook of clinical nursing research* (pp.31-60). Sage. https://doi.org/10.4135/9781412991452.n3

Tamilselvan, C., Chua, S. M., Chew, H. S. J., & Devi, M. K. (2023). Experiences of simulation-based learning among undergraduate nursing students: A systematic review and meta-synthesis. *Nurse Education Today, 127*(3), 111-124.

Wei, C. W., Wu, Y. C., Lee, S. Y., & Tung, H. H. (2020). Workplace spirituality in nursing: A systematic review. *Aging Medicine and Healthcare, 11*(3), 74-81.